

Появата на **конницата** в Древния свят и Тракия се свързва с опитомяването на коня и с използването на конната езда в организирани кавалерийски отряди като бойно средство.

Опитомяването на коня е полицентричен процес. Има археологически данни, че това се извършва през IV хил.пр.Хр. в земите на Северното Черноморие. През III хил.пр.Хр. това се документира още за Западното Черноморие и Западна Азия. Възможно е, но не е сигурно, че опитомяването на коня трябва да се свързва и с неговото обзядване. Но дори и да е обзяден толкова рано конят, то това все още не означава наличие на **конница**. Ездачите, придружаващите табуните и стадата от коне, не могат да се отъждествят с **конница**. Ездата на кон е важно условие за появата на **конницата**, но не е единствено и достатъчно. Сигурно е, че откриваните в Югоизточна Европа и Западна Азия от IV, III и II хил.пр.Хр. рогови псалии (ограничители на наустника при управлението на коня) са елемент от юзди, използвани при тегленето на коли и **колесници** от коне, а не от използването им като ездитни животни.

Статуетки на конници са открити в Иран, Месопотамия, Кавказ, Сирия, Палестина, Мала Азия, Кипър, Крит, Микена и Атика. Тяхната датировка обикновено ги отнася в края на II и началото на I хил.пр.Хр. Тя се потвърждава и от изображения на конници, датирани в първите векове на I хил.пр.Хр., които свидетелстват за развитие на ездаческото умение. На изображения от IX в.пр.Хр., от Асирия, Кавказ и Крит, конникът седи все още далеко назад от шията на коня и държи дълги колеснични юзди. През VIII и особено през VII в.пр.Хр. на изображения от Западна Азия и Югоизточна Европа се появява класическият образ на конника. Той седи близо до шията на коня със свободно висящи крака, а в ръцете си държи къси поводи. В тази поза той може да използва и оръжие.

Развитието на юздата като приспособление за управлението на коня през I хил.пр.Хр. бележи като основен неин елемент наустника. В тази епоха той се изработва от метал. Металният наустник е покрит с остри издатини така, че дръпването на поводите и впиването на наустника в устата на коня, с болезнеността си, предизвиква безропотното му подчинение на волята на човека. Тази промяна в устройството на юздата се появява след началото на I хил.пр.Хр. и очевидно се свързва с ездитния кон. Най-ранните метални юзди от земите по Среден и Долен Дунав (включително и тракийските – на юг от него) и от Северночерноморските степи се датират VIII-VII в.пр.Хр.

Най-ранни писмени сведения за **конница** съдържат надписите от IX в.пр.Хр. от Западна Азия. Те са на асирийските царе Ашурназирпал II (883–859 г.пр.Хр.) и Салманасар III (858–824 г.пр.Хр.). В тях се споменават конните отреди на владетелите на Асирия и Урарту. Подобни данни има и за VIII в.пр.Хр. за асирийския цар Саргон II (721–705 г.пр.Хр.).

В Омировия епос споменаванията на коне дават недвусмислена представа за използването на коня в Тракия, Елада и Трояда от края на II и първите векове на I хил.пр.Хр. Често срещан у Омир (вер. VIII в.пр.Хр.) е епитетът за **траките**, който ги определя като **конелюбив**. Но както показва Омировият епос, в края на II и началото на I хил.пр.Хр., **конницата** не е известна нито в Елада, нито в Тракия, нито в **Трояда**. Хезиод (VIII-VII в.пр.Хр.) нарича Тракия **коневъдна**. Софокъл (496–406 г.пр.Хр.) говори подобно на Омир за **конелюбивите траки**. Отчетливо писмено сведение за юзда на ездитен кон е споменаването у поета Анакреон (VI в.пр.Хр.) за ездача на тракийска кобила – с юзда и с поводи.

□□□□□□□□ Най-ранните писмени сведения **жонница** в Тракия□ и съседните ѝ северни земи се отнасят за края на VI и V в.пр.Хр. По повод похода на персийския цар **Дарий I** Хистасп (522–485 г.пр.Хр.) през Тракия срещу скитите отвъд Дунава (+, -513 г.пр.Хр.) Херодот споменава, че скитите са **конни стрелци** (Hdt. 4, 46, 3). А Тукидид съобщава, че и гетите са **конни стрелци като скитите** (Thuc. 2, 96, 1). Пак той, в

разказа си за армията на одрския цар **Ситалк** казва, че по-голяма част от **конницата** му се набира измежду **одрисите**, а по-малка част – от **гетите** (Thuc. 2, 29, 5; 98, 4). За разлика от Елада в Тракия природните условия благоприятстват отглеждането на коне и създаването на **конница**.

През I хил.пр.Хр. в Тракия се наблюдава култ, в който конят като соларно животно се отъждествява и се представя като субститут на владетеля-царя. Свещени обреди, свързани с този култ, са добре регистриран от погребенията на коне, обикновено придружаващи погребенията на тракийски владетели. За XI и X в.пр.Хр. това са единични случаи, но през VII и VI в.пр.Хр. те се увеличават чувствително, през V и IV в.пр.Хр. – стават масово явление, като и през III-I в.пр.Хр. този обичай продължава да се изпълнява.

Интересни сведения за **конница** в Мала Азия съобщава Херодот. Той разказва, че в **Лидия** конят се смята за враждебен и чужд на хората, но въпреки това лидийската **конница** е най-силната в Азия (Hdt. 1, 78-79). Очевидно, Лидийското царство в Западна Мала Азия през VII-VI в.пр.Хр. е разполагало с прекрасно организирана **конна войска**. Пак Херодот съобщава, че мидийският цар Киаксар (ок. 625–584 г.пр.Хр.) пръв разделил армията на копиеносци, стрелци с лъкове и **конници** (Hdt. 1, 103).

След Мидия, Лидия и Тракия, Персия е държавата, чиято силна армия, включително и конна, покорява Западна и Мала Азия. За Херодот предимствата на източната **конница** са безспорни, защото конете на (персийския) цар **Ксеркс** (486–464 г.пр.Хр.) са много по-бързи от тесалийските (елинските) (Hdt. 7, 40-41, 84).

Изследването на въпроса за появата на **конницата** в Елада показва, че атиняни първи създават този вид войска, но едва след победата над персите през 480 г.пр.Хр., при което половината от нея е наемна. Първата **конница** в Спарта е създадена след 424 г.пр.Хр. А названието на атинската и спартанската класа **конници**, всъщност означава **колесничари**, а не ездачи на коне. Очевидно, в полисите на Елада **конницата** не е свързана с владетелите и аристокрацията, както е в останалата част на Древния свят, а възниква изключително по военни причини.

Конницата се появява в Древния свят и Тракия, включително, след началото на I хил.пр.Хр. Тя е явление, което възниква в раннокласовите общества като социално-класов и военен атрибут на царете и аристокрацията, който заменя бойните колесници, изпълнявали тази роля през втората половина на II хил.пр.Хр.

Калин Порожанов

□

Литература:

Дьяконов 1951: Дьяконов И. М. Ассиро-вавилонские источники по истории Урарту. – *ВДИ*, 1951, 2, 265-356; 3, 207-252.

Венедиков 1957: Венедиков Ив. Тракийската юзда. – *ИАИ*, XXI, 1957, 153-196.

Андреев 1969: Андреев Ю. В. Спартанские „всадники“. – *ВДИ*, 1969, 4, 24-36.

Ковалевская 1977: Ковалевская В. Б. *Конь и всадник. Пути и судьбы*. Москва, 1977.

Порожанов 1993: Порожанов К. Конен народ ли са траките?. – *Thracia*, 10. Рал-Колобър. София, 1993, 81-88.